

A TETT

**KÉTHETENKÉNT
MEGJELENŐ LAP,
SZERKESZTI:
KASSÁK LAJOS.**

6

Budapest, 1916. január 20.

Ára 30 fillér

Viszontelárusítók részére
telefon: 110-17.

6

Tartalom:

- Halasi Andor: Dráma*
Kassák Lajos: Vers cím nélkül
*Rozványi Vilmos: Férfierőt védő asszony-
mádság (novella)*
Erős Andor: Ligeti rész (rajz)
Vajda Imre: Liebknecht
Komját Aladár: Négy vers
Székely Béla: Vér (novella)
MŰVÉSZET
Uitz Béla: Erős Andorról
Kiadóhivatali üzenet.

Előfizetési díj:

- egész évre 8 kor.
félévre 4 kor.
negyedévre 2 kor.

Felelősszerkesztő és kiadó; **KASSÁK LAJOS.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V. Sziget-utca 16. I. 14.

DRÁMA

Ne zokogjatok! Harapjátok el inkább az ajkato-
kat. Ne zokogjatok, amíg a küzdelem végéhez nem ért.

Ne párologtassátok könnyü cseppé és gőzzé
a tűz nehéz televényét. Tartsátok meg a könnyeiteket,
hogy a szemetek ki ne száradjon akkorra, mikor szét
kell nézni a pusztulás felett.

Azután zokogjatok föl és hallgassatok el. Ne
sirdogáljatok azután sem. Gyűjtsétek és őrizzétek a
fájdalom tüzes esőjét a szivetek feneketlen medencéjé-
ben, abból mosakodjatok reggel és este. Mindennap
szebbek lesztek tőle, mint a márciusi hótól. Gyűjtsétek
és viseljétek a fájdalom terhét, lássátok jól, mert
a fájdalom köszzenéből gyullad a jövő.

Néztem a szilveszteréji vigadókat, akik nem tud-
tak sirva vigadni, mert elpocsékolták könnyü könnyei-
ket. Láttam villanyverte hig levegőben hig fejü örven-
dezőket, hig kedvü duhajokat, hig vérü ajándéklányo-
kat, ragyogó női arcokat, amelyek könnyüek voltak
és cukrosak, mint a habcsók.

Ezek azok, akiknek nem terhes és nem titkos
a jövőjük. Nincs.

A jövő ott van, ahol az erő sűrű és sötét. A vad
kamasz szemében, komor fejek szép ivelésü súlyában,
mellük csipkéit tépő szüzek olthatatlan gyűlöletében
és haragos vágyában. A zöld gyümölcs keserü levé-
ben. Az izom lázában.

Tiszteljétek a fájdalom önérzetét, a harag méltó-
ságát. Jégfelhő a fájdalom, mögötte a foltnélküli nap
ragyog. Súlyos esőfelhő a harag, amely megitatja
a száradó vetést.

Az a derü, amelyre bármikor rá lehet gyujtani,
mint a pipára, nem ér többet egy pipa dohánynál,
hamar füstté válik.

Azt az örömet szeretem, amely erős, mint a ter-
mészet maga. Süt, érlel és perzsel, lázasra piritja
a bőrt, mint a magvak magva: a nap. A napból sza-
kadt ki a föld s a földből mindnyájan hordozunk
magunkban egy kis napot.

Napszilánk van bennünk. Ha örülünk, az örö-
münk határtalan, felhajt bennünket a levegőbe, meg-
csókoltatja velünk a fűvet és a levegőt. Ujjongunk,
hogy a természet: van, hogy él és uralkodik bennünk,
kacagunk, hogy uralkodunk rajta.

De vannak gyötrelmek. Nemcsak természet van.
Van társadalom, sok jóval és rosszal. És sokszor
borul árny tiszta szemek fényére. Ilyenkor a hang is
dörög, moraj hallatszik a föld alól, a tűzmag forrong
kérgék rétege alatt. Feszíti a burkot. Áldott hang ez,
a fájdalom és az erő hangja. A lelakatolt termékeny-
ség és a jövőre való tüzes tisztaság nyögése. Károm-
kodás a hit jegyében. Gyilkos harag az élet szentsé-
gének védelmében. Játszó izmok láza. Keserűség,
amelynek jó magja van, édes őszig ígér. A természet
és társadalom találkozása: erkölcs, amely parancsol
és követel.

Ne szórjátok szét, hanem gyűjtsétek az indulato-
kat. Keressétek a vágyaitok nyílását, az utat, a tettek
ajtáját, az életetek egyvonaluságát. Ne görbüljete-
k és ne lengjete-
k, ne kusszatok csigavonalban. Inkább
maradjatok egy helyben, arccal az utatok irányában és
gyűljön az erőtök, bármily fájdalmas is az erő elviselése.

Eddig nem termett drámákat az életünk. Az erők,
az emberek nem ütköztek komolyan, megalkudtak,
vagy kitértek. Egy kis élet, a megalkuvás túlkönnyű
volt itt mindig s a különvélemények harca: letöretik.

Kérlelhetetlenek, tiszta erők, adjatok drámákat
ennek az életnek. Adjatok sok önérzetet és naptüzzel
bélelt komorságot. Váltsátok meg a nagy magyar
jövőt, amely eddig elfult a sóhajtozásban, önvádban,
lemondásban, tétovaságban, nemtörődömségben, céltal-
anságban, gyengeségben és könnyű erőszakban. Jö-
jenek az életerős tragédiák.

Addig pedig értsük meg a szilaj életöröm hang-
sugarai mellett a sötétben vágyódó erők mogorva
árnyékait, a zavaros földalatti morajt, amely tiszta
tűzrétegből ered.

Halasi Andor

(VERS CIM NÉLKÜL)

Szolgái s hiu vásári kikiáltói
 egy tövisbe is sápadt aureolákba takaródzott Istennek.
 Zöld lámpásaim most felétek kacsintanak
 s ó, köszöntekek benneteket egy elképzelt kamasz kedvén,
 kit merész akarások dolgoznak, karjain nyujtóznak az izmok
 s nyelvét még nem szögezték le vak játékbánatok.

Ó, ti kőbehegyezett sóhajok
 a városok legszebb terein, a falvak közepén,
 magányos dombokon s megsokszorozva a vizek tükrében.
 Rátok még nem dobtak elég mohát a csiklandós idők.
 Ti még nem untátok el a térdeplést a kormos tetők felett;
 a napba szégyenkezést, a villámok kénköves ostorait
 s a bús titokszüresölést az élet szédítő zürzavarában.

Ó, a tömegek eszén virágzó individuumok, ti!
 Rótt bohócsipkátokat mért szurjátok az égő csillagokba?
 Nem látjátok, hogy tüzet fröcskölnek rátok a tömör gyárkürtök,
 hogy elöttetek vetélte el puha tejfogait az utca
 s már senki sem cipeli felétek csodákra kíváncsiságát
 a csarnokok és bazárok millió furcsaságaitól?

Bizony! Csak az aggok és vetéltek ideáljai vagytok.
 S ó, sanda, árulkodó Judások vagytok a gyönyörű térben,
 honnan most zászlók, távcsövek és sárga fényoszlopok rémitik
 [a világot.

Ó, inkizíciók és háboruk legendás kéjencei! Tornyok!
 Én most a holnapot s a rendtevő holnaputánt idézem rátok:
 az elektromosság és rádium diadalát, korlátlan tereket zuhogó
 [kutakkal

s vidám, egészséges tömegekkel a szuvas cirádák alatt
 s a kongó aranyhajóban tögyes fehér teheneket dicsőítetek,
 kik alól fürge asszonyaink habzó meleg tejet fejnek majd
 nekünk s a mi szőke és pufók gyerekeinknek.

Kassák Lajos

FÉRFIERŐT VÉDŐ ASSZONYIMÁDSÁG

Gyónásra való bánat és alázat hivalkodik a sápadt, fanyar arcokon s apró idegrándulásokban küzd az elnyomó álmok ellen. Az agyakban elhamvadt, régi gondolatok, szavak és tettek halvány képzetei vibrálnak bűnökül.

Szikár pap lép be s most meghökken a zsolozsmázó csönd. A mozdulatlan hívek tömege felbizarrlik, arcok fehére gyui a homályba és ümmögő, krákogó hangok tisztogatják a torkokat, hogy könnyebben buggyanjon ki szóba szedve minden, amit ettek, ittak, csókoltak, haraptak, martak. Minden, minden, amit a bús ötágú emberkompass az őt érzék őt világtáján élt és énekelt, odarögződve a vággyal, mint bús északi sarkkal a férfi és asszonytestek kölcsönös láza felé.

A pap benuult idegü emlékarca merev normákkal világít ki a gyontatószék fekete méhéből. Szép és gazdag aszkéta fej, kinek színe előtt bársonyvállu, sok fehér asszony öleléséről még ma is meg-megforranó vallomást tesznek. A homlokon, a szíven és a két zengő tagokba szakadt vállon át vetett egyetemes jelenben fogadják el bűneikül erős fiatalok a lányokat, akiket megéjtő szóval patyolat párnára csaltak.

A hitregék aranyivü ajtajával szemben gránitkövü, rengeteg szivárványú kapu tárul az oldozó pap lelkén és e két véglet zsongító, örökös légvonatában idegeibe orbáncos tompultság szürkül, ma alig figyel már a bűnök első sorára is, s tágrameredt szemével már csak a mozgást véve tudomásul elnyomja őt a csipkerózsa száz évről nem tudó merevkőrja.

Az oszlopok barna árnyékán lány lopózik. Rózsavörös blúzban, azurkék szoknyában rikit. Tán régi falujának két ünnepi színe ez s ő most lerúgott vakolatu, zegzúgos, külvárosi utcá-sarkokon világít velük minden szombat éjjel a részegek szemébe, hogy egy állomás legyen az ő szikkadt válla is a duhaj éjjeli úton.

Tegnap befutott hozzá a szeretője és egész éjjel szótlan kicsapongásban marta az ő gyors csókokon csorbult száját, medvéknek való ölelésben kékre-zöldre morzsolta vágyas vérzuhogásra alighogy emlékező csipőjét. Nevetett és soha, soha még, de most sirt. A nevetés az ő puha ölének szólt, de minek a sirás? És reggel, amikor már dörgött, csattogott az utca és ő szorongva keltegette, hogy az álmukban is félelmes izmok tömege le ne hengerelje, ha az ébredés megvillan bennük; akkor csak úgy dobott szóval mondta a barátja, hogy tegnap többet ivott, mint amennyit szokott, nagyobb ütött, mint a mekkorát szabad és az egyik „zsidó” felfordult, ami nem baj, ha el nem fogják.

Aztán fütörészve ment ki, széles testtel térítve maga elől a dologra áramló emberfolyamot. Szeme tiszta és derült volt, csak meg-megránduló öklében felelősködött néha az erő.

A lány torkán pedig a megrökönyödött bánat egész napon át régi dalokat hajtott ki, hogy ne lehessen sírni és megfuladni. Délután sokáig fésülködött, hogy kábuljon a feje, felöltözött piros bluzába, azurkék szoknyájába és úgy móríkálta magát, mint a szombatesti több pénzű éjszaka elé. A lassú, tempós csinogatás, pirosítás közben fáradt, omladozó teste burjános emlékekkel nyult szét egész életére s kereste nyakán az első csók helyét, derekán az első ölelést, combján az első harapást, vállán az első ütést.

A buktatókon összevert lélekkel rohant az utcára s futva maga elől a templomba futott be. Itt leszakadtak testéről a falánk nadályok: az életét elrontó első vágyak emlékei.

Mint a megmenekült üldözöttön, kitört rajta a szégyen dühe.

Szeme gyűlölködő, tusakodó sugarakat szór a pap foszforreszkálva álmodozó, végtelenbe vérző szemébe. Kihívó nézésbe dühöngi bele rendetlen csókokra és örök hempergésre bizott életét. Szájában poshatag ize van minden térülni kísérő szónak, nagy szemének cigányos fekete, szikrái veszetten feleselnek Veronika lesütött pilláival. Szája pereme gyűrűbe folyik, mint a felizgatott macskának s a vénasszonyok sunyi, rosszaló ráncokba gyűrődött szemébe szeretne vércsekarmokat csapni. Egész arca apró, magyarázó grimaszokban vibrál:

— Mit néztek úgy, bá! Itt vagyok én is. Nekem inkább is kell, mint nektek. Nem szabad tán, naccságák?

Egy szép, fiatal, közönyösen rátévedt asszonyarcba éles, kaján grimásszal karmol bele:

— Jó lenne ilyennek lenni, szépség, mi? Egy gazda kevés jó, mi?

Néhány pillanat alatt mulnak el ezek a villogó csaták az alig látható homályban. Már hidegek az arcok, mikor a láng maga is észbekapva gyorsan simul hideggé és fölemeli fejét most már elkésett, idétlen gögben.

Később újra beszaladta vérét a düh és dacosan kilökött testtel, élesre nyomott szájjal, nagyot lépve ment a gyóntatószék felé. Most már azért is odatérdel úgy, mint más és többet mond el, mint más.

Négy-öt kihült, kiszáradt nénő megütődve dugja össze fejét. Kendő alól kivizsgálódva lesik, hogy a pap nem fogja-e elkergetni?

Az pedig szórakozottan gyóntatott már s csak az árnyváltásról tudta, hogy másik híve térdelt eléje. Gyorsan írja fel

a levegőbe a kereszt jelét és monoton mormolással süpped el gondolataiba s csakhamar messze bent jár már az aranyiüv ajtó mögött:

Tehát a jó nékem halálom lett-é?

Egyhangú duruzsolása most érthetővé hangosodik:

Távol legyen:

Sőt inkább a bűn az, hogy megtegyék a bűn,

Mely a jó által nékem halált szerez,

Hogy felette bűnös legyen a bűn a parancsolat által.

Mert tudjuk, hogy a törvény lelki,

De én testi vagyok a bűn alá rekesztve . . .

A lány szeme még mindig merész marakodásra készen szórja bomlott szikráit. Fülét gyors mozdulattal vágja a „test” szó elé. Szája szóra készülésként rándul:

— Igen kérem, erős a testje!

Hamarhitű szívében jó vigasz árad el, de gyorsan párlik, mint lehelet az acélról. Szeme néhány pillanatig elrévlik a feszületen. A vértelen, sugárként áttetsző férfitest két karjának mozdulatlan, de csitító és végtelen ölelése őt az űrben felejt. A tőle mindig eliramló ölelésekből csak két férfikar tér vissza évek óta hozzá és egy napról a másra szétrugdalt életéből bokrétába kapott össze néhány évet mesél a ráncverő nénőkorba:

— Nagyon erős. Olyan, hogy az első naptól kezdve nem mertem már hazudni neki, mert ő se hazudik. Olyan erős, hogy nem kell hazudnia. És tegnap sirt az ereje miatt.

Fogai vad didergésben zörögnek:

— Tegnap . . . egy embert . . . megölt! . . .

Fogait összezsapja, álkapocsizmai kidudorodnak, szeme villog a lesben s görnyedt hátában nagyívben eldobni készül a feszültség.

A pap legkisebb mozdulatából végzet robbanna ki.

De az álmodozó ember arca opálos színekkel áttetsző fényben úszik . . . Tüdeje, zsigerei transcendens örömben remegnek s feneketlen mélységek fölött röpül szent Pál leveleinek kiteljesült, mérhetetlen szavaival. A megértés szekerén száguldozás kéjét érzi és állapotát a rég szomjazott megelégtetésben élvez. Szent-zuhanásnak a bibliai, döntő sorokig. Az eszmeszóró mámorban csak villanásnyi időt adnak az egymásra nyüzsgő megoldások. És már torát üli a fénydús, sokfelé elvilágító órának s örül önmagának is, mint gondolkodónak, végül szánó, bőkezű jóság szállja meg: adni a fényből!

Hosszú, csontos ujjainak öbléből szeliden fordul ki arca a rémült várásban didergő lány felé.

A tudás és jóság boldog remegése hidegebb fokra szállt, mikor asszonyarcot pillantott meg a rács mögött. A szűkre szabott

homlok; a szinte állati értelmetlenségben hűledező szem vissza-
döbbsentették a meddön elhullajtandó szavak elől. Széles, inteli-
gens, ragyogó férfigomlok; szédítő agymunkától porlasztott arc
és öntudatos szemek estek volna jól ebben a percben. De mit
kezdjen ezzel?

Majd magát korholón a megtorpanásért mégis idézett sza-
vakat, de értető összefüggésükből kikapcsolva inkább önmagának
s csak nevető szelidsége szólt a lánynak:

Mert tudom, hogy nem lakik én bennem: azaz a testemben jó.
Mert az akarás meg van bennem, de a jó véghez vitelét nem találom.

És ismét elrejtette arcát.

A lány hideglelős szívén ápoló, jó meleg párnák voltak
ezek a szavak. Izgalma vérbőségében gyorsan és önző értelem-
mel kapta el őket s mint a görcsösen megmarkolt szőlőfürt alig
csurgó mustját, mohón nyelte; ért borig várni képtelen. A meg
nem szokott eszmék dsungelében cafatokká foszló kézzel tépte,
cibálta a szavak karmos, szövevényes indáit s már tátongó csa-
pást hasított királytigrisét megmentő kiútnak:

— Igenis kérem, megvan benne az akarás. Jó ő, csak nem
tudja, mit csináljon, ha nincs, mit csinálni. A gyárba nagyon hü-
séges. Ott megmutatják, hogy hova üssön és ő úgy üt oda, hogy
rögtön kész minden. Sosem hibásat. Még ha azt mondják, üssön
a tulajdon fejére, hát oda is üt, olyan bolondos szegényke. Ha
kítúrják és nem dolgozhat, hát egész beteg bele, nem is jó rá-
nézni; olyankor már csak iszik, meg iszik, meg iszik.

Szepegett, mint valami ki nem tört, szívbe mérgesült, hang-
talan sírás után. Határtalan hála köszöngetett most már a nézé-
séből és emberfeletti irgalmat csodált a pap más fénytől égő
szemébe. Dugdosta drága emberét, sorsot bepanaszoló szavak, bús
szerelmes kifakadások, ravaszul naiv asszonydicsekedés mögé.

A pap fülét heves, forró lehelletek érték. Megütődve for-
ditja vissza fejét, mire riadtan török derékba sietős szava
a lánynak s csak hangtalan szepegése hallatszik, mintha valami
idegfeszítő birkózás folyék.

Elmélázva, szeretve néz ki rá, hogy ilyen kétségbeesetten
akasztja üdvét e némben a tőle jöhető vigaszra s valami furda-
lást is érez, de nem bírja magát idegekkel megsarkantyúzni, hogy
mély gondkutakba levigye magával a lányt, akinek meg sem
figyelte vallomását.

S mind lanyhább szóval csak úgy vigaszul dobta már oda:

Mert megtalálom magamban, ki a jót akarom cselekedni ezt a tör-
vényt, hogy a bűn meg van bennem.

Gyönyörködöm Isten törvényében a belső ember szerint.
De látok egy másik törvényt az én tagjaimban.

A lány groteszk szájmozdulatokban minden szót elutánczolt s egyenként nagy erőlködéssel feszítette agyába. Aztán felállt a térdeplőről. Halálos aggodalmában kiborultak lelkének régi szinkepei s gyermekkori imádságok Magdolna nárdusolajaként bő patkokban csurogtak bugyogó, vezeklő száján Alázatosan lépked az asszonyoknak iménti karcolásaiért gunnyal biggyedő gögje előtt.

Megy csoszogással, kaholással, izzadtan jön szembe vele processio zöld, kék és piros zászlók alatt a főhajóban. Vizes szemű asszonyok, süntörgő nebulók néha egész hajhuzigáló vitában a szoknyalukas kislányokkal és vének, hajlottan járók, mint ha mindig fiatal éveik nyomát keresnék útjaikon, egy seregbe keverednek s arcuk kifejezése megdöbbenően egyforma. Néhány sápadt horpadt mellű férfi van közzéjük spékelve kitágult munkabíratlan inakkal s a hosszú loholó út pora az arcukat épp úgy belepte, mint az asszonyokét és gyermekekét és nem maradt ki egyetlen acélos vonás sem.

A leány szeme önkéntelenül végigsurrant a férfiak arcán, hogy nincs-e köztük ismerős? Egészen furcsa majdnem kísérteties fejek voltak ezek, amilyeneket még ő sohasem látott.

Nindegynnek lámpa volt e kezében,

Nem akart a fénykévébe érni, beszökött egy padba és azon végig egy mellékhajón ment ki a templomból.

Odakünn tele tudóvel merült bele az uccába és úgy gondolta át egész napját, hogy váratlan nagy-nagy ajándékuul viszi el emberének minden percét és a pap irgalmas szavait.

Kicsit rosszul esett, hogy a korcsma felé kell mennie.

A kilincsen eltétovázott néhány pillanatig a keze, aztán belépett.

Az emberek már mereven ültek a korcsma gőzében, unottan bámultak a szivar és pipafüst után. A bor bénító mámorán túl is eltölti őket piszkos ruhájuk olajszaga. Homlokukon a barna szemöldökhidon őrt áll a gond.

Külön asztalnál az erő nyugalmával ül egy férfi egyedül, feszült jobb karja széles vállból fut ki az asztal fölött acélökölbe és egész testéből bolond üzeneteket visz fejébe a vér. Kár hogy nincs most cirkusz, benne egy néger órjas, akit érdemes volna földrekenni unalomüzésből és nevetni, nevetni, Szép volna derékban ketté törni az Erzsébet hid ivét vagy beállni éjjel pillérnek az egyik vége alá s a hajnalban hűledező embereken nagyot nevetni és bemenni a gyárba, meglóditani az üzemhajtó nagy kereket vagy a gőztől részeg gépet felborítani.

Eszébe jutott a tegnap esti gyilkosság. Bosszusan vonta össze szemöldökét: Fene egye meg azt a mulyát; akkora lármát csapott, hogy az ember azt hitte, több szusz van benne. Gondolni kellett volna mégis, hogy csak ijedtébe kiabál.

~~Patrol~~
Chris A.

Mint jóízű levesben a légy, úgy uszkál kedvében a hulla amit az erdőben hagyott.

A csikorgó korcsmaajtón most zavaros szemmel, ijedező, arccal jön be a leány; ő derülten néz eléje s nevető szemmel biztatja magához.

Egy kemény fenyegető szemmvillanással lesöpri a lány bluzáról és szoknyájáról az éhülten tapadó pillantásokat s a szinte villámon szerzett megbecsülésben maga mellé ülteti.

A korcsma felhangosodik.

Az öregebb munkások összedugott fejjel fiatalokú csinjeiken mulatnak sok, sok lányon, aki akkor még „fiatal volt, de szép kövérke úgy, hogy volt mit fogni rajta.” Kit vertek meg értük, ki lett asszony, ki milyen asszony lett: tiszta e vagy pucos? A fiatalok hátravetett fejjel kártyaként kerültek szét és ők is lányokról beszéltek fiatalokról és kövérkékről, akiknek húsos hátába belemerül az ember öt ujja a bálban. Feszesen huzogatták ki magukat a közzéjük tévedt ismeretlen nőért.

A leány fejében megkavarodott a vér a fojtó dohányfüstben és az izzatag testek fülledt párájában. Meg-megszédülve hajlik szeretője felé, susogva kérdegeti s anyás dédelgetéssel; mint a hogy a beteg gyerekek szokták eldicsérni a hát mögé rejtett orvosság jó ízét a szájban, mézes futását a gégén és az édes jó egészséget, ami belőle fakadt; messzekerülő szóval kezdett beszélni a könnyen bokrosodó legénynek a mai napról. De lassan-lassan olyan csömör fogta el, mint mikor a jó meleg sugarakat ígérő vasárnap délután elé sokat mosakodunk, diszeskedünk s a nap már is alkonyi, mérges vörös arccal hagyott bennünket.

Szeretője meleg tekintete sokáig jó reményeket adott s csak később rándult össze egy-egy komor suhintással. Ilyenkor ijedten keresgélt megejtő szavakat, hogy derült, befogadó kedvét betartsa. Egy-egy szó már úgy elveszett, mint valami repedésbe bujt gombostű s a lány egyre türelmetlenebb kapkodással keresett utána.

Végre nagyot szédülve lökte ki örömbelendülését, elnyomó baját:

— El kell temetni, Feri. Nem hagyhatod ott rothadni. Ugy-e elásod, kicsi fiam, hogy rendben legyen az is meg te is? Ha elásod nem fogják keresni a . . .

Gyorsan kapta be száját a szó előtt.

A fiu mondta ki helyette fült, kemény szóval:

— A gyilkost, Mari, mit félsz? A gyilkost — s cimpáit lüktette a düh.

Bugyanó könny felelt s ez lecirógatta felborzolt idegszárait. Megint mozdulatlanul ült a mámorban, csak a vér nyargalt benne ide-oda az erő riasztó üzeneteivel. Ökle csontját egyszer-egyszer megkocogtatta az ablakon. A lány már egészen az álla alá bujt:

— Feri, énérttem! Kisértetjárás lesz az életem . . . Nézd én veled megyek.

A fiu felvágta a fejét:

Te eljössz?

Teletöltette boros üvegét, hóna alá csapta, fizetett és ki-
léptek az utcára.

Tántorogva mentek a fekete sikátorokon mindig kijebb és kijebb. A vásártér átérhetetlen végtelen síknak ígérkezett és a lány számára tele volt rendőrökkel, üldöző sok ezer rémmel, csunya, gyilkos mesékkel, fogatlan, fosztogató madámokkal. Túl rajta a holttestet rejtegető erdő kísértetes viharokkal verekedett s a gigászi fák tiltakozva hajlongtak jobbra-balra; hogy ott minden elromlik s egy pillanat alatt millió porszembe zuzódnak a harmóniák, amiket puha asszonykezek spórolnak össze kedden, szerdán vasárnapra.

A legény azonban dacosan fellökött testtel, élesre nyomott szájjal, messze csattogó lépéssel ment a téren. A lány megdöbbenve nézte: így akarta ő ezt a templomban. Milyen rút volt az a másítható szavak előtt s milyen szép most a másíthatatlan tény előtt? Zúzott alázatba törte fejét a végtelen különbség.

A tér rothadó almákkal színes üvegdarabokkal volt tele-szórva, amiken a lány könnyű lépései el-elcsúsztak, s csak a legény sarka vágta semmivé az almákat s zúzta porrá az üvegdarabokat . . . Mikor a hullához értek; a foghús fölé akadt száj vad vigyora dühös harapással kapott a lány szívébe. A legény pedig az egyik lábával felkotorta a halott szétvágódott karjait. A feláramló szagról érezte, hogy a föld nedvei kikezdték már. Karjain megfeszegette izmait és unalmasnak, ostobának találta, hogy ő most temessen.

Előkapta vidító üvegét, valamerre fény felé próbálta fordítani, hogy lássa mennyi még a bora?
Aztán megittatta borából a lányt és visszafordult a város felé.

Rozványi Vilmos

LIEBKNECHT

1871-ben még ketten emelték fel szavukat az imperialisztikus politika és a kapitalista terjeszkedési vágy ellen: Liebknecht és Bebel. 1915-ben az ifjabb Liebknecht éles kritikájával és a felelősség megvilágításával egyedül maradt. Talán az ő számára volt a legkisebb meglepetés a szociáldemokraták háborus

mámora: Világosan látta a végzetes fejlődési sort, amely az ifju Bebelről, aki porosz altiszti környezetben nevelkedett, az agg, a szenilis Bebelig vezet, aki dadogó és érzélgős szavu hegyi beszédben az 1907-iki kongresszuson tesz hitvallást a nacionalizmus mellett és önti ki végtelen nosztalgiáját a nagy Németország után. A háborus izgatók és a polgári közvélemény a notorius parlamenti közbekiáltó és politikai stréber felelőtlen szerepében szeretné feltüntetni Liebkechtet. Apró, éleseszü bátor és igazságos megjegyzéseit közli csak le és elmegy gondolkozásának tengelye és világnézetének centrális problémái mellett. Nem tndós és korszakalkotó gondolkodó, közelebb áll a 19. századhoz vérmérsékletében és intellektuális szeretetében az emberiség iránt, Rousseau eszményképéhez tartozik: inkább Krisztus, mint Sokrates. Neki nem a marxizmus revíziója vagy hirdetése jutott osztályrészül, mint atyjának, csak a célok tisztániátása és az utak szigoru betartása. Forradalmi szellem, mert az elmének és a szociális életnek csak ezt az állapotát látja alkalmasnak átértékelésre. A forradalomban kulminálnak szerinte az erők, akár szellemi, akár társadalmi forradalomban, a nyugvás mozgássá változik, majd a mozgás élet és fejlődési ritmust kap, mert a forradalom az erők dionizoszi tánca. A háboru nem alkalmas szerinte az „áttanulásra”; mert a szellemi kapitulációk ideje. Világnézetének középpontjában a militarizmus áll. Ide futnak össze az összes utak, amelyekből a társadalom bajai származnak, ez minden rossznak egyetemes forrása, az emberiség Infernoja és a cselekvési képtelenség főoka. Csakis Jauréssel tudnám összemérni szépségben és mélységben azokat az oldalakat, amelyeket a militarizmusról ír. Ok ketten tudtak csak elszabadulni minden nacionalista ideológiától és az események lefolyását a tiszta szocialista világszemléleten át nézni. Ettől az álláspontjától a nagy fölindulás közepette sem tért el. Mikor a többi szocialisták világnézete megingott és a német hadak Páris felé tartottak ő hidegen és gesztusok nélkül mutatott rá az imperialista és a szocialista célok közti különbségre. Beigazoltnak látta a munkásságra vonatkozóan Hegel mély mondását, hogy az egyetlen, amit a népek történelmükből tanulnak csak az, hogy nem tanulnak semmit. Ezen, a szocialista szellemre kritikus napok óta azonban az idők változtak és Liebkecht mellett áll a német közvélemény jelentős része, valamint a kapitalizmus háborus viselkedéséből levonható tanulság. Nem politikai komédiás ő, hanem a sors kiszemeltje, aki sok fejjel magaslik ki fejnélküli német és egyéb országbeli elvtársai közül — letéteményese a német szocializmus utirányának és cselekvési tempójának, aki a militarizmus iránti engesztelhetetlen gyűlöletével az emberi értékelésben a scala d'oron fel a scala dei giganteig emelkedik.

Vajda Imre

„Egy napon leaobom a feket,
S mint paraszt suhanc a dás
mezőről kék derűt hozok én is“

1

Hová legyek?! Magam hová kiáltsam?
Liheg a táj, az ég fele gyötört,
Szél lengeti a szemeim vetését,
S léptem alatt hajladoz a föld!

Hej, boldogsága szinnek és erőnek
Füvek zamatja! Jóság levele!
Kint füstölög a gyárkémények orma?! . . . .
Aki döglődik, karóra vele!

Zuhog a fény, hogy fáj belé az űr
Ó indulat! nevetés! tér! izom!
Minden betelt! Két öröms kezemmel
Testedet a felhőkből iszom!!

2

Hohó! Mozdul ám a karom, mozdul ám
S tréjásan lépni is tudok. Így:
Egy, kettő; egy, kettő. Csecse. . . .
Most nincs levél a fán.

Mert, tetszik tudni, ősz van,
S ilyenkor éhes és nyavalyog a szél,
S az ucca leng, leng, mint a kötél
S fuldoklik a föld a paloták alatt.

Döglődik a föld a paloták alatt!
S a drága drága pici emberek
Odalent vízbe járnak
S elébeijednek a halálnak

És ez mind semmi! Ez mind semmi
Ezt mind el kell viselni,
Mint komisz fódozott gunyáját
Kótyára hulló testem!

*Részeg füstjét a klának riadt esten,
Kávét, asszonyt, tűzfalat, fehérét, feketét,
Hogy van levél s hogy nincs levél a fán —
S csak köpködöm a bánatot,
Mintha ronda, ragadós homokkal vón tele a szdm*

3

*Szervusz magam, szeivusz te drága öcs!
Csak billegesd az életet tovább:
Az életet, mint átlyukadt dudát.*

*Viz görgeti. . . A sipkám elmaradt.
Fajankó hol a szeretőd?
Meghalt a szemem pallója alatt.*

*Ne sirj kölyök! Hisz könnyü, mint a fütty,
S legénykedőn az izmaid se bánják:
No, ugord át a tested árkat!*

*Rohadj a voltba: levegő-vetésbe.
Hiszen a dolgok benned temetődnek:
Neheze a kőnek! Alja az időnek!!*

4

*Nézd, sajog a fény! Nézd, szökken a vetés!
Nézd szemeimben a messzeség vize!
Mámor a hajam. Szél a homlokom.
Lihegő inyemen a mindenség ize!*

*A föld vagyok! a levegő! az ég!
Fiatal vére krisztustalan fáknak.
Rögből szakadó szabadult rajongás.
Minden éhe az ujuló világnak!*

*Nézd a kezemmel hegyeket simitok.
Tér, tér a két karom.
Kín-bőrösen úgy rian át az élet,
Hogy földobom magam.*

Komját Aladdr

I

A kis szoba valósággal gomolygott a füsttől és a mocskos emberi testek szagától. A nehéz ruha alól kibomló hús gőze és a kürtötlen tüzboglyák gomolya édes csiklandó izzel csapódott be a levegő után szippantó orrokba, akár a pára a vastag örök-piszokkal lepett ablakokra. A földre szalmát hintettek a lefekvéshez. Sokan azonban erre sem vártak, végignyulva a falak körül futó padkán, a szennyes földön, az asztalon s a boglyás kemence előtt kifeszített mellel már horkoltak.

Csupa-csupa bepólyált figura. Itt-ott ijesztően buktak elő a szakálas, sötét arcok, sárga mérges fogak közül durmolón szűrt át az alvók durva horkolása s a megengedett bakancsok nehéz szaga, mint valami bomló dög vergődött az alvó testek fölött.

Páran még ébren a kemence előtt kuksoltak. Vaksi szemeik a tűzbe bámultak s a fáradt arcokon, mint valami ócska lárván csurgósra olvadt meg a rátapadt sár, szenny és zsír. Füstös, horpadt üstben valami sötét szagos lé rotyogott előttük. A széles hátú kemence tetején vén, otromba fejű asszony horkolt, a szurdikban egy csomó gyerek visitott. A magas ágyon fiatal nőszemély ült; lapos, szélesorru nő volt s a keshedt gyertyafényen is átvillogtak a szemei.

A katonák készen voltak a főzéssel, nehéz, fáradt kortyokban itták a gőzlő kávé s majszolták a csomós kenyeret. Nem rég jöttek a leváltásról: szemük még ismeretlen, buta merevséggel fürkészett körül s arcuk kusza vonásai még görcsösek voltak.

— Nesze! . . . .
kinálta meg egyikük kenyérrel az asszonyt, aki idegenül, de már beletörődve, közömbösen bámulta a katonákat. Mohón kapott az ajándék után.

— Mit akarsz tőle? — mormogta az egyik szakállas alak
— Dögöljünk inkább, ki tudja nem-e lesz alárm . . . . vagy más nyavalya.

— Mit akarok? . . . . hát asszony! — röhögte teli szájjal a másik s vigyorogva a piszkos, lerongyolt testhez kapott. Az durva ijedtséggel visszalökte a körmös legénymarkot.

— No nézd . . . a mulya . . . Nem is jó neki — mormogta a katona s mintha semmi sem történt volna hozzáfogott a vetkőzéshez. Ahogy a földszagu mantli, a gyűrött bluz lekerült róla, szinte gőzölgött a tűz mellett áthevült izzó test.

II.

A szobában zenélt az alvók lehelete. A szuszogás összegabalyodott az álomban motyogók ijedt, rekedt felhorkanásaival s mintha lennt a föld mélye kavargott volna, úgy zugott ez az alvó kaptár. A füst már oszlott s egyre tisztább lett a testek édes-kés torkonakadt szaga.

A két katona még félálomban mozdult. Az idősebbik beszélt.
— Nekem nem kéne, nekem nem is kívánja a testem.

A másik nem felelt.

— Otthon még a veszekedett fene volt bennem, itt meg úgy lecsitult a vérem, mint valami szentté, ha ugyan azoké is ilyen . . . Künn feküdni a hóban, vagy a sárban, gyürkőzni az álmoassággal, meg hozzá neki meredni az ijesztgető, világtalan sötétnek . . . ugyan ki is gondolna igazán az asszonyra. Elnehezedik a vér, megalvasodik az erekben, nemhogy hajtani tudna.

A másik most idegesen közbemordult:

De ha megvadul egyszer . . . akkor egyenesen fejbe megy s akkor aztán nincs egyéb, nincs ellenség, nincs semmi . . . Csak a vér. ez az otromba, nehéz vér.

III.

Hiába gyötörte magát, nem tudott elaludni. A vére a lassanfolyó, a mérges, a nehéz sós vér higulni kezdett s könnyörtelenül virrasztotta a gémberegett testet. S a fiatal katona szétvettette lábait s kétfelé dobta kezét, szinte odakínálta magát vágya éledő mohóságának. Melle nehéz, hatalmas hullámmzással táncolt ki a nyitott ingből s nyitott száján át szuszogott.

Mindenki aludt. Lenn a földön, a padkán a katonák, fenn a kemencén az öreg asszony, a szurdikban a gyerekek és az ágyon „ő”.

— Igen — eszmélt a katona éhes vére — „ő” az egyetlen igazi asszony. Csak fel kellene kelnie, csak pár lépés és ott van . . . A test tehetetlen fáradtsága azonban visszahuzta . . . de nem . . . mégis felugrott s ovatosan felkuporodott az ágyra.

Az asszony riadtan eszmélt. Előbb kiabálni akart, de a katona csontos, forró keze leszoritotta a száját. Aztán harc következett. Néma, keseredett vergődés. Az asszony nem hagyta magát, a katona pedig nekiveszekedett elszántsággal dolgozott. Nem birt vele. Hiába szoritotta le, az újból felszabadította magát s egy ügyes rángással levetette az ágyról a megrészegült embert.

A másik pillanatban már ismét fent volt az. Valami fényesség csillogot a kezében s a kifent szerszám szinte suhogva hasította a levegőt, mikor lecsapott. Az asszony nyöszörgött, a nehéz tenyér azonban nem engedte, hogy felvisitson. A katona mohó, durva vadsággal tiporta a legyőzött testet. Fűt mint a vadkan és kifáradt, fagyott lábai reszkettek az izgalomtól.

Aztán ő is csöndes lett. Szétnyult az asszony mellett s megbékélt vére újra ólmosra zsibbasztotta kiégett testét.

Már ő is hortyogott, mélyen hatalmasan, győzelmesen. A forró test friss izzadtsága könnyű aetherként illant szét a gyötört, béna inu szomszédok porusainak mákonyos, sűrű lehelete között. Sötét volt. S a süket, sűrű csöndben lassan csöpögött, csöpögött az asszony sűrű, nehéz illatu vére . . .

Székelly Béla

ERŐS ANDOR
(1889—1914)

Mint annyi sok más fiatal erőt, szomoru embertestvérségünkben őt is kiharapta a háború. S hogy most néhány sorral papírra vázoljuk elmorzsoltságát, magunkért is tesszük, fáklyának emeljük fel azok elé, akik a mai világ-bomlás közepén is hinni akarnak és segíteni mernek a mindenkiért pergő életmunka megújításában. Erős Andor tragédiás huszonöt évével ezek közé a nagyon kevesek közé tartozott a buktató magyar rögön. Ember és művész volt a legvelejeig. Életformája, az idegen szemnek, majdnem adatszerűen ennyi:

Tanulmányait Ferenczinél kezdte meg. Két évig hatása alatt is állt a mesternek. Ekkor szűk baráti körével együtt Caesanne felé fordult. A gyöngy könyvtári reprodukciókon át is imádással ragaszkodott hozzá. Caesanneon keresztül ismerte meg Rembrandt nagyságát, mélységét, szenvedő emberi voltát. Művészetében ez volt a legszebb periódus. Ekkor nyult a tusshoz és azzal is csinálta meg szokatlan bő termésének legértékesebb részét.

Ha mélyebbről értékeljük, azok közé a fiatalok közé tartozott, akik őszinte új keresésükben soha sem tévesztették össze a kifejezéshez segítő eszközt a művészi céllal. Karakteres,

férfiás, emberin meleg volt, de sohasem tompult mogorvaságra, ami pedig sok szenvedése és nélkülözése révén könnyen természetévé válhatott volna. Szerette, kívánta az élet szépségeit — néha szinte féltetni lehetett a langyos elédesedéstől — de sorsa bonthatatlan csomói komollyá, gondolkodóvá tették és mohó szépreéhelessége is egyre izmosabban csendült ki a munkáiból. Ez az oka annak, ha rajzai felé fordul az ember alig tud eltávozni tőlük. Nem volt szimbolikus festő, de nagyon tudatos konstruáló s [bárha szellemben ellene volt s nagyrésztben csak intimebb baráti köre váltotta ki belőle] munkáiban nagyon sok volt az exreszcionisztikus és kubisztikus érték.

Mint fentebb mondtuk: iztól vérig művész volt s innen magyarázható meg az a nagy termékenység, amit rengeteg rajzában hátrahagyott és innen érthető meg a rongyos kamaszember keserves életvonala a szent életvárástól egészen a földbedöntő örületig.

Egyetlen kiélési formája a mestersege volt és ez lett a tragikum. A mozgósításkor behívták katonának, az óriási világtragikum elszívta munkalehetőségét és ő belepusztult, mint az oxigén hiányba.

Erős Andorban a magyar grafika egyik legkiválóbb művelőjét ölte ki közülünk a háború.

Uitz Béla

Kiadóhivatali üzenet:

Kérjük tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése a mai napon (negyedév) lejárt, hogy az előfizetési díjat minél előbb beküldeni sziveskedjenek, nehogy lapunk szétküldésében fennakadás álljon be.

Minden közleményért a szerző maga felel.